



10 TURVALLISUUS JA ELÄINPELASTUS

Marianna Myllymäki

Ihmiset ja tapahtumat toimintaympäristöineen yhdessä luovat turvallisuutta arjen toiminnassa, sillä turvallisuus syntyy usean tekijän yhteisvaikutuksesta. Henkilökohtaiset ominaisuudet ja taidot vaikuttavat tapaturmien ja onnettomuuksien syntyyn ja seurausten vakavuuteen. Ihmiset kohtaavat erilaisia riskejä eri elämänvaiheissa. Kiire ja väsymys vähentävät valpautta ja keskittymistä lisäten tapaturma-alttiutta. Turvallisuuden kehittäminen on toimintaedellytysten kokonaisvaltaista kehittämistä ja tietoisuuden ja ymmärryksen lisäämistä eri toimialoilta. Myös hevosalla seudullisen ja kunta- ja yksikkötason turvallisuustyön tavoitteena on vähentää häiriöiden ja onnettomuuksien määrää. Keinona on turvallisuussuunnittelu ja siihen liittyvä eri viranomaisten ja hevosalan toimijoiden välinen laaja yhteistyö, jonka tuloksena on muun muassa hyvin suunniteltu kunnallinen liikenneympäristö.

10.1 VAISTOT OHJAAVAT HEVOSEN KÄYTTÄYTYMISTÄ

Turvallisuus on oleellinen tekijä hevosten parissa työskentelevälle ja harrastavalle henkilölle, mutta myös kaikille muille kuntalaisille, jotka kohtaavat hevosen liikenteessä tai muussa yhteydessä. Hevosmäärän kasvaessa myös hevostapaturmat voivat lisääntyä. Lähtökohtana on luonnollisesti se, että tapaturmat yritetään torjua ennakolta. Jatkuva turvallisuustyö on erilaisten riskien arviointia ja hallintaa ja sen kuuluu edistää koko hevosalaa. Vahinkoja voi sattua, vaikka toimitaan kuinka huolellisesti, mutta moni tapaturma voidaan välttää yksinkertaisella turvavarustuksella, avarilla tiloilla, omilla kulkureiteillä ja alueilla. Hyvät käytännöt parantavat terveyden ja turvallisuuden lisäksi tehokkuutta.

Hevosen luontaiset vaistot ja arkuus leimaavat sen käytöstä, ja joskus hevosen käytös pääsee täysin yllättämään. Hevosen käyttäytyminen johtuu keskus-

hermostosta ja hormoneista sekä sen luontaisesta temperamentista ja opituista tavoista. Kun ihminen ymmärtää hevosen pelkoja ja aistimistapoja ja ottaa nämä huomioon johdonmukaisessa käsittelyssä ja kouluttamisessa, on yhteistyö ja kohtaaminen helpompaa, luottamus syvempää ja liikkuminen liikenteessä vaarattomampaa. Useimmiten hevonen suosuu hämmästyttävän nöyrästi ihmisen määräämiin tehtäviin.

Hevonen on harvoin uhka ihmisen terveydelle muuten kuin tapaturmien kautta. Hevosten kuten muidenkin tuotantoeläinten kanssa työskennellessä ihminen voi saada haavainfektion kautta jäykkäkouristuksen tai pölyisistä rehutiloista myyräkuumeen. Zoonoosien suhteen Suomessa on hyvä tilanne: on erittäin harvinaista, että ihminen saisi hevosesta esimerkiksi pernaruton, raivotaudin, salmonellan tai edes sienihottumaa. Mielikuvat ovat kuitenkin merkitseviä, ja epäsiisti näkyvä karpäsiä pörisevästä lantakasasta voi herättää vastenmielisiä ajatuksia ja kuntalaisten huolta terveydestä.

10.2 YLEISIMMÄT HEVOSTAPATURMAT

Vakuutusyhtiöiden näkemys saattaa olla, että ratsastus on amerikkalaisen jalkapallon jälkeen ihmiselle vaarallisin laji. Tämä perustuu ratsastusonnettomuuksista koituneiden vammojen vakavuuteen. Kuitenkin vammaan johtavista koti- ja vapaa-ajan tapaturmista yleisimpiä ovat muut kuin ratsastuksessa sattuneet liikuntatapaturmat. Suurimman tapaturmariskin sanotaan olevan palloilulajeissa, ja eniten liikuntatapaturmia aiheuttavat lajit ovat jalkapallo ja salibandy. Vuonna 2009 tapahtuneista ja ilmoitetuista tapaturmista jalkapallo aiheutti 45 000 tapaturmaa ja ratsastus 17 000. Näistä tapaturmista vain kolmasosa vaati lääkäriiskäynnin. Suomen Ratsastajainliitto vakuuttaa jäsenkuntansa ja toiminnassa mukana olevat vapaaehtoiset tapaturman varalta. Vakuutettuja on yhteensä 60 000. Vuonna 2013 korvauksia haki 1 079 henkilöä.

◀ Kuva: © Anette FOTOGRAFIK - Anette Varjonen



- ▲ Helsingin kaupungin ulkoilualueella, Vermon raviradan läheisyydessä, on Talin frisbeegolfpuisto, hevosten valmennusreitit, lenkkipolut ja talvisin hiihtoladut. Kuva: Hippolis, Anne Laitinen

Maatalousyrittäjien hevostapaturmista vakavia on noin kolmannes kaikista hevostapaturmista. Tapaturma luokitellaan vakavaksi, kun se aiheuttaa vähintään kuukauden sairausloman. Hevostapaturmissa yleisimmin loukkaantuvat ihmisen ala- ja yläraajat. Hevostapaturmat ovat monen osatekijän yhdistelmä ja niitä sattuu eniten hevosen talutuksessa tai lastauksessa. Yleensä tapahtuma saa alkunsa hevosen säikähtämisestä tai pelosta, jonka aiheuttaa ääni tai uuden esineen ja tilanteen näkeminen. Seurauksena olevat yleisimmät ihmisen vammat ovat venähdykset, nyrjähdykset ja sijoiltaan menot. Ihminen ei välttämättä edes huomaa, mitä hevonen pelkää, sillä hevosen aistit toimivat eri tavalla ja se myös tulkitsee aistimuksensa eri tavalla kuin ihminen. Hevosen lajityypillisen käyttäytymisen seurauksena ihminen voi tulla murjotuksi varsinkin ahtaissa tai sokkeloisissa tiloissa ja tilanteissa. Maasta käsin tapahtuviin tapaturmiin, joissa ihminen osuu hevosen normaalin käyttäytymisen tiel-

le, sisältyy potkimista, puremista, ryntäämistä tai hevosen pään heiluttelua.

Ratsastuksessa ja ajossa tapahtuvat tapaturmat johtuvat hevosen säikähtämisestä tai pillastumisesta sekä hevosen nuoresta iästä. Liikenteessä tähän vaikuttavat ratkaisevasti myös esimerkiksi moottoriajoneuvon liian suuri tilannenopeus, ympäristöstä johtuva huono havaittavuus tai molempien osapuolten vähäinen kokemus liikenteessä toimimisesta.

Noin 60–75 % Melan korvaamista maatilayrittäjien hevostapaturmista johtuu hevosen käyttäytymisestä. Näihin tapaturmiin vaikuttavat myös hevosen käsittelijän ammattitaito, kokemus, ennakointikyky, varustevalinta jne. Loput tapaturmat johtuvat selkeästi huonosta työmenetelmästä, avustajan puutteesta, huonosta työasennosta tai liian raskaasta työstä. Näihin, kuten myös olosuhteista johtuviin nyrjähdyksiin

tai vastaaviin tapaturmiin, voidaan vaikuttaa esimerkiksi parantamalla työmenetelmiä, valitsemalla sopivat kengät ja työvaatteet tai hoitamalla kulkuväyliä. Täysin sattumanvaraisia tapaturmia tapahtuu tietenkin aina eläinten parissa työskentelevälle tai ylipäänsä työelämässä, mutta näihin vaikuttavat myös ympäristö, asenne ja ammattitaito.

10.3 HYVIN KOULUTETTU HEVONEN ON TURVALLISUUSTEKIJÄ

Ennen vanhaan hevonen oli jokapäiväinen asia, työväline, jonka kanssa vietetty aika alkoi jo lapsena ja joka ajan myötä kehittyi luonnolliseksi työtoveriksi. Hyvin koulutettu hevonen on turvallisuustekijä niin käsittelijälle kuin ulkopuolisille, mutta on muistettava, että koulutus villistä varsasta toimivaksi ja turvalliseksi käyttöhevoseksi kestää kauan ja vaatii paljon hyviä kokemuksia. Ihminen pyrkii tekemään asiat nopeasti, mutta kiirehtiminen voi olla vaarallista. Siedättämällä hevonen saadaan totutettua moniin asioihin, mutta kokonaan ei hevosen luontaista arkuutta saada pois. Kärsivällisyyttä vaaditaan niin liikenteessä kohdatessa kuin eläinten kanssa työskennellessä ja toimiessa.

Tehtäviinsä sopimattomien hevosten käyttäminen on suuri riski. Palveluyrityksessä, esimerkiksi ratsastuskoulussa, hevosyrittäjällä on velvollisuus valita asiakkaalle mahdollisimman sopiva hevonen. Lasten ja nuorten harrastuksessa sekä erityisryhmille tarjotuisissa palveluissa vastuu vielä korostuu. Asiakkaan onnistunut palveleminen edistää myös yrittäjän liiketoimintaa. Turvallinen ja laadukas yritystoiminta on kilpailuvaltti, ja tyytyväiset asiakkaat markkinoivat yritystä eteenpäin. Lisääntyvä asiakasvirta on myös oman kunnan etu.

Hevosyrityksessä henkilökunnan on oltava ensiapukoulutettua ja ensiapuvälineistöä on oltava aina saatavilla. Maastossa liikkujan on tunnettava reitit, jotta hän pystyy hälyttämään tarvittaessa apua. Hevosen varusteiden on oltava kunnoltaan hyvät ja hevoselle sopivat. Hevosyrittäjän on kannettava vastuu työntekijöiden, asiakkaiden ja hevosten turvallisuuden lisäksi talliympäristön lähistöllä vaikuttavista tekijöistä. Turvallisuusajattelu näkyy kaikessa toiminnassa: turvallisuus tallityössä koostuu hyvistä käytännöistä, siististä ja avarasta työympäristöstä, ammattimaisesta hevosten käsittelystä ja suojavarusteiden jokapäiväisestä

käytöstä sekä kunnollisista hevosaitauksista. Hevosyrittäjien tallialueet ovat usein niin suuria, ettei koko alueen aitaaminen ole mahdollista. Irti päässeet hevoset ovat suuri riski liikenteessä – rauhallisesti käyttäytyvä hevonen on huomattavasti vaarattomampi kuin paniikissa säntäävä, siksi hevosten turhaa säilyttelyä täytyy välttää.

Talliyrityksen turvalliseen työympäristöön kuuluvat myös hyvä valaistus, ilmanvaihto ja paloturvallisuus. Talleissa on yleensä melko vähän sähkölaitteita. Paloturvallisuuden kannalta pölyn määrä voi olla suuri kuivikkeiden käytön vuoksi. Asiakaspalvelua tarjoavilla talleilla vaadittavien turvallisuusasiakirjojen tulee olla nähtävillä ja ennen kaikkea ensiapuohjeiden sekä hätäilmoituksen teko-ohjeen selkeästi esillä. Henkilökunta on tietoinen toiminnan riskeistä ja osaa mahdollisen onnettomuuden kohdatessa toimia onnettomuuden vaatimalla tavalla.

10.4 TURVALLISUUSMÄÄRÄYKSET JA LAINSÄÄDÄNTÖ

Hevosten kanssa toimimiseen liittyy aina vaaroja ja mahdollisuus loukkaantua. Riski on hyväksyttävä, jos tilanteeseen nähden tarkoituksenmukaiset toimet vaarojen ehkäisemiseksi on toteutettu. Työntekijöiden kuten työsuhteen henkilökunnan, vapaaehtoisten työntekijöiden ja alle 18-vuotiaiden turvallisuus tulee ottaa huomioon työturvallisuuslain (738/2002) edellyttämällä tavalla. Työturvallisuuslain rinnalla on olemassa erilaisia asetuksia ja valtioneuvoston päätöksiä.

10.4.1 Kuluttajaturvallisuuslaki tuli voimaan 1.1.2012.

Uudessa kuluttajaturvallisuuslaissa (920/2011) on kysymys yleisen kuluttajaturvallisuus sääntelyn päivittämisestä, yksinkertaistamisesta ja selkeyttämisestä. Lainsäädännön yleisiin periaatteisiin ja lähtökohtiin ei tullut muutoksia. Muutosten arvioidaan parantavan kuluttajien turvallisuutta pitkällä aikavälillä. Laissa on säännöksiä kuluttajapalveluja tarjoavan tahon velvollisuudesta tehdä toiminnan aloittamisesta etukäteen ilmoitus kunnan valvontaviranomaiselle sekä laatia toimintaansa koskeva kirjallinen turvallisuus suunnitelma eli turvallisuusasiakirja silloin, kun on kysymys palvelusta, johon saattaa liittyä merkittäviä riskejä. Ilmoitusvelvollisuus koskee vain uusia, lain voimaantulon

jälkeen palvelun tarjoamisen aloittavia toiminnanharjoittajia, jotka tarjoavat tällaisia palveluita. Turvallisuusasiakirjan laatimisevelvollisuus sen sijaan koskee siirtymäajan jälkeen myös lain voimaan tullessa jo tarjolla olleita palveluja.

Lain nojalla on annettu asetus eräitä kuluttajapalveluja koskevasta turvallisuusasiakirjasta (1110/2011).

10.4.2 Kuluttajaviraston ohje palveluiden turvallisuuden edistämiseksi

Kuluttajaviraston ohje palveluiden turvallisuuden edistämiseksi perustuu kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelujen turvallisuudesta annettuun lakiin (75/2004). Tarkoituksena on määrittää ohjelmanpalveluiden turvallisuutta koskevat vähimmäisvaatimukset, lisätä palveluiden turvallisuutta ja tehostaa tuoteturvallisuuslainsäädännön mukaista turvallisuuden valvontaa sekä ennaltaehkäistä onnettomuuksia ja tapaturmia. Ohjeista vastaava viranomainen on nykyisin Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes, ja ohje päivitetään vuonna 2015.

Ohjeita sovelletaan ratsastuspalveluiden ja niihin rinnastettavien palveluiden turvallisuuden määrittämiseen tuoteturvallisuuslainsäädännön soveltamisalalla. Ohjeita ei sovelleta kilpailuihin, mutta niitä sovelletaan kilpailujen katsomoihin ja katsojien turvallisuuden varmistamiseen sekä kilpailutapahtumissa myytäviin ja jaettaviin tavaroihin sekä muihin tarjottaviin palveluihin (esimerkiksi talutusratsastus, kärryajelut). Ohjeen soveltamisalaan kuuluvat esimerkiksi kentällä, maastossa ja muissa ympäristöissä tapahtuva ratsastaminen, ratsastuskoulut, poniravikoulut, ravileirit, tallitoiminta, erilaiset tapahtumat, henkilöille tarjottavat hevoskuljetukset ja muut ratsastuspalvelut sekä muu tuoteturvallisuuslainsäädännön mukainen hevosiin liittyvä toiminta. Ohjeita sovelletaan myös karsinapaikkojen vuokraukseen rakennusten ja rakenteiden sekä vuokraajien ohjeistuksen osalta.

Ratsastuspalvelun on oltava kulloinkin osallistujaryhmä, osallistujien lukumäärä ja olosuhteet huomioon ottaen riittävän turvallista. Toiminnanharjoittajan on etukäteen määritettävä ratsastuspalveluun yhtäaikaaisesti osallistuvien asiakkaiden enimmäismäärä eri toiminnoissa sekä turvallisuuden kannalta tarpeelliset ikä-, taito- tai muut vaatimukset ja rajoitukset. Ratsas-

tuspalveluille tulee tarvittaessa asettaa olosuhterajat. Jos toiminta ei ole turvallista, ei palvelua pidä suorittaa. Toiminnanharjoittajalla tulee olla selkeät toimintaohjeet, miten toimitaan, jos olosuhteet muuttuvat toiminnan aikana (esimerkiksi kova ukkonen). Ratsastuksen ohjauksesta ja valvonnasta sekä koulutuksesta vastaavan henkilön tulee olla hevosalan ammattitutkintojärjestelmän mukaisen tutkinnon suorittanut tai pitkäaikaisen käytännön kokemuksen omaava henkilö. Jos alle 18-vuotiaat toimivat kerhojen ohjaajina tai leiriavustajina, tulee toiminnanharjoittajan kiinnittää erityistä huomiota heidän ohjaukseensa ja toimintansa valvontaan. Henkilökuntaa tulee olla riittävästi ottaen huomioon toiminnan laatu, asiakkaiden määrä ja taitotaso.

10.4.3 Kilpailutoimintaa sitovat lait ja säännöt

Kilpailutoimintaa sitoo lainsäädäntö. Asiaan liittyviä lakeja ovat esimerkiksi pelastuslaki, kokoontumislaki, työturvallisuuslaki, terveydensuojelulaki ja eläinsuojelulaki. Näiden lisäksi hevosiin liittyvää kilpailutoimintaa säätelevät Suomessa tarkoin Suomen Hippoksen ravikilpailusäännöt, Suomen Ratsastajainliiton ratsastuskilpailusäännöt ja alakohtaiset tapahtumien järjestämistä koskevat turvallisuusohjeet.

Ravi- ja ratsastuskilpailuja järjestetään ympäri vuoden. Tilaisuuksien koko vaihtelee seurakisoista ja jääraiveista kansainvälisiin suur tapahtumiin. Suuronnettomuuden uhka on olemassa, kun samoissa tiloissa oleskelee paljon ihmisiä. Aina yleisötapahtumaa järjestettäessä on laadittava pelastussuunnitelma, jossa on mainittu ainakin todennäköiset riskit ja vaara-alueet, poistumistiet rakennuksista ja evakuoitireitit alueelta, ensiapu- ja alkusammutusvälineet ja niiden sijainnit, henkilöstön tehtävät sekä viestijärjestelyt. Hevoset tarvitsevat yleisötapahtumissa omat erilliset kulkureittinsä. Lisäksi on oltava yhteydessä eri viranomaisiin ja muihin tahoihin tapahtuman koosta riippuen:

- pelastusviranomaiset (pelastussuunnitelma, ennakkotarkastukset)
- poliisi (lupa-asiat, järjestyksenpito ja liikennejärjestelyt)
- terveydensuojeluviranomaiset (elintarvikkeiden myynti ja säilytys)



▲ Suurelänpelastuskurssilla. Tässä harjoitellaan nostovaljaan tekoa hätätilannetta varten. Kuva: Essi Leminen

- ympäristönsuojeluviranomaiset (ympäristöasiat)
- työsuojeluviranomaiset (työturvallisuusasiat)
- rakennusvalvontaviranomaiset (rakennukset ja rakennelmat)
- sähköturvallisuudesta vastaavat viranomaiset (kiinteät ja tilapäiset asennukset)
- ensiapuvalmiuden tarpeen arviointi ja järjestäminen
- ihmiset: ensiapuvalmius vs. ambulanssi ja henkilökunta paikalla
- eläimet: ilmoitus kunnaneläinlääkärille vs. eläinlääkäri paikalla

10.4.4 Suomen Ratsastajainliitto asettaa jäsentalleilleen vaatimuksia

Asiakkaiden turvallisen harrastamisen takaamiseksi tallien henkilökunnan on oltava koulutettu ja en-

siaputaitoinen. Kaikilla Suomen Ratsastajainliiton jäsenmaksun maksaneilla ratsastusseurojen jäsenillä on jäsenetuna tapaturmavakuutus, myös Green Card -harrastajat kuuluvat ehdoiltaan samanlaisen tapaturmavakuutuksen piiriin. Ratsastajainliiton toiminnan piiriin kuuluvien jäsenseurojen, ratsastuskoulujen ja harrastetallien sekä yksityistallien vapaaehtoistyöntekijät (jäsenistä koostuva talkooporukka) on vakuutettu erillisellä tapaturmavakuutuksella. Ratsastajainliiton turvallisuusvaatimukseen kuuluu, että kaikki asiakkaat käyttävät ratsastaessaan turvakypärää. Ratsastajainliitto on turvallisuusasioissa aktiivinen: kurseja järjestetään ja tuetaan, kampanjoita toteutetaan.

Ratsastajainliitto ottaa myös jäsenseuroilleen ja jäsentalleilleen vastuuvakuutuksen. Jotta talli voidaan luokitella Suomen Ratsastajainliiton hyväksymäksi ratsastuskouluksi, sen tulee täyttää seuraavat turvallisuuteen liittyvät kriteerit: Ratsastustunteja pitävät ainoastaan koulutetut henkilöt, joilla on voimassa oleva

ensiapukoulutus. Ratsastus tapahtuu aidatulla kentällä tai maneesissa, ja ratsastaessa on pakollista käyttää CE-merkittyä turvakypärää. Hätänumerot ovat esillä tallissa, ja ensiapuvälitteet ovat asianmukaiset ja saatavilla. Hevosia ei vuokrata itsenäiseen käyttöön, ratsastus tapahtuu siis ainoastaan valvonnassa. Hevosten käsittelyssä ja kaikessa toiminnassa kiinnitetään huomiota turvallisuuteen ja hyviin hevostaitoihin. Turvallisuusasiakirja ja onnettomuuskirjanpito pidetään ajan tasalla.

Jäsentalliksi hyväksymiseen on myös muita, harrastuksen laadukkuuteen liittyviä kriteerejä. Harraste- ja yksityistalleille on omat kriteerinsä, joiden turvallisuusnäkökohdat ovat hyvin samankaltaiset. Suomen Ratsastajainliiton tallineuvojat suorittavat jokaiseen liiton jäsentalliin tallikäynnin vuosittain. Tallikäynnillä tutustutaan käytännön tilanteeseen ja opastetaan hevosten hyvinvoinnissa, turvallisuudessa ja asiakaspalvelussa.

10.5 TURVALLINEN MAATILA

Maatila on yksi vaarallisimmista työympäristöistä, jossa riskit voivat ilmetä tapaturmina tai työperäisinä sairauksina. Yksityisen yrittäjän on otettava huomioon työturvallisuussäännökset, vaikka hän ei olisikaan työnantaja. Laki nuorten työntekijöiden suojelusta koskee myös maatalousyrittäjää.

Maataloustuotanto- ja eläinsuojarakennukset sijaitsevat useimmiten alueilla, joiden pelastustoiminnasta huolehtivat sopimuspalokunnat. Sopimuspalokuntien yksiköiden lähtövalmius poikkeaa kaupunkien vakituisten paloasemien minuutin lähtövalmiusajasta, ja haja-asutusalueilla pitkät etäisyydet pidentävät toimintavalmiusaikaa. Myös riittävän sammutusveden saaminen paikalle on usein hankalampaa kuin kaupungeissa.

Maatiloilla hevosalaa harjoittavien oma toiminta ja aktiivisuus ovat suuressa roolissa onnettomuuksien ja tulipalojen ennaltaehkäisyssä sekä riskien hallinnassa. Toiminnanharjoittajan kannalta keskeisiä toimenpiteitä onnettomuuksien ennaltaehkäisyssä on huolellinen suunnittelu tiloja rakennettaessa ja käytettäessä. Erityisesti kannattaa kiinnittää huomiota omatoimisten sammutus- ja pelastustoimien mahdollistamiseen ja varautua riittävillä hälytyslaitteilla ja alkusammutuskalustolla.

10.6 HEVOSEN JA IHMISEN AISTIT OVAT ERILAISET

Kaikesta totuttamisesta ja kouluttamisesta huolimatta hevonen on luontokappale, joka pelkää kaikkea, mitä se ei ymmärrä. Hevosen säikähtää helposti oudonnäköisiä esineitä ja yllättäviä liikkeitä. Kun hevosen näköalueelle tulee liikettä tai ärsykettä, hevonen kääntää päätään, jotta se saa käyttöönsä molemmat silmänsä ja paremman tarkkuuden. Pään asento ja näkökentän laajuus kulkevat käsi kädessä. Hevonen voi nähdä kauas, mutta esimerkiksi 15 metrin päässä istuvan ihmisen se näkee epätarkasti. Hevosen reaktionopeus johtuu siitä, että hevonen tallentaa enemmän liikkuvia kuvia sekunnissa kuin ihminen. Hevonen on lauma- ja pakoeläin, joka vaaran uhatessa pyrkii poistumaan paikalta ja tarkastelemaan tilannetta etäämpää.

Hevosella on erilainen näkökenttä kuin ihmisellä, lisäksi hämärässä hevonen näkee 3–4 kertaa paremmin kuin ihminen. Tästä johtuen hevoset myös sokaistuvat ihmistä herkemmin; esimerkiksi kiiltävä pinta voi antaa auringonvalossa heijasteita, jotka sokaistavat hevosen. Uudet asiat ja esineet kannattaa aina näyttää hevoselle, mielellään lähestyen vuorotellen erikseen hevosen molemmilta puolilta. Hevosella on parempi kuulo kuin ihmisellä ja se voi kuulla ääniä suotuisissa olosuhteissa yli neljän kilometrin päähän. Hevonen haistaa paremmin kuin ihminen, ja joskus hevosen säikähtäessä yllättäen voi syynä olla jonkin metsäneläimen vieras haju.

10.7 HEVONEN JA LIIKENNETURVALLISUUS

Yleiset tiet on tarkoitettu kaikenlaiseen yleiseen liikkumiseen, myös hevosten ja hevosajoneuvojen, siten kuin laissa ja asetuksissa on säädetty. Jokamiehenoikeudella saa tilapäisesti ratsastaa toisen alueella, myös yksityistiellä. Hevosajoneuvolla liikkuminen sekä säännöllinen toiminta sen sijaan edellyttävät luvan. Luvan kysyminen maanomistajalta on kohteliasta ja ennaltaehkäisee ongelmia. Tienpidon kustannuksia selvästi nostava toiminta edellyttää lupaa ja käyttömaksusta voidaan neuvotella. Tiehen saatu valtion tai kunnan avustus vaikuttaa tien pitäjän oikeuteen rajoittaa tien käyttöä siten, että tien käytön kieltäminen muilta ei ole mahdollista kymmeneen vuoteen.

Ratsukoiden ja valjakoiden turvallisuus paranee parhaiten paitsi asianosaisten omilla turvatoimilla, myös



- ▲ Hevosen kohtaaminen tai ohittaminen tiellä vaatii ajoneuvon kuljettajalta varovaisuutta. Ajonopeuden laskeminen, tasainen vauhti, riittävä turvallisuusväli ja ratsastajan kädellä antaman pysähtymismerkkin tai ohittamisluvan huomioon ottaminen edesauttavat turvallista kohtaamista. Lähde: Liikenneturva. Kuva: SRL, Sonja Holma

maan ja reittien käytön suunnittelulla. Ratsu- ja ravi-
talliin tulisi vastata siitä, että heidän asiakkaansa hal-
litsevat turvallisen tiellä liikkumisen taidot. Kohdates-
saan ajoneuvon tai jalankulkijan ratsukko tai valjakko
kulkee käyntiä. Maaseututalliin on hyödyllistä tiedot-
taa asiakkailleen metsästysajoista niiden ollessa ajan-
kohtaisia.

Autoilijoiden ja muiden tiellä liikkujien on otettava
hevokset huomioon samoilla liikenneväylillä liikuttaes-
sa tai ohitettaessa läheltä hevosen käyttämää reittiä.
Aikuinen hevonen painaa noin 600 kg eli keskimää-
rin enemmän kuin hirvi. Tärkeintä on varoa hevosen
säikäyttämistä ja välttää äkkijarrutuksia ja -kiihdytyksiä
sekä kovia ääniä. Liikenteessä hevonen ohitetaan hi-
taasti ja ratsastajan tai ohjastajan mahdollisia vieste-
jä noudattaen.

Erilaisia kuormia kuljettavien on muistettava, että ko-
lina, kuormaa peittävän pressun lepatus tai muu vas-
taava ärsyke voi säikäyttää hevosen vaarallisin seu-
rauksin. Hevonen voi pelästyä myös liian läheltä
kovalla vauhdilla kulkevaa ajoneuvoa tai sen pyöris-
tä sinkoilevia kiviä. Jos mahdollisuutta ohittamiseen
ei heti ole, sopivaa tilaisuutta kannattaa odottaa rau-
hallisesti ja riittävän etäisyyden päässä. Liikenteessä
kiusanteon seuraukset saattavat olla hengenvaarallisia
myös täysin ulkopuolisille ihmisille. Liikenneturvalli-
suus liittyy liikenne- ja tievalaistusjärjestelyihin sekä
kaavoitukseen. Hevosten säännöllisesti käyttämät
yleiset tiet olisi hyvä varustaa ainakin varoitusmerkeil-
lä. Tosin pelkät varoittavat merkit eivät oleellisesti pa-
ranna turvallisuutta, ellei ajonopeuksien alentamiseksi
toteuteta muita rakenteellisia toimenpiteitä.

Onnettomuustilastojen mukaan talvi- ja pimeän ajan onnettomuudet ovat yleisimpiä. Hämärään vuorokaudenaikaan liikkuva ratsukko tai valjakko parantaa liikenneturvallisuutta käyttämällä heijastimien lisäksi valoa, esimerkiksi otsalamppua tai vastaavaa. Sopivia heijastimia voi kiinnittää esimerkiksi hevosen jalkoihin. Ratsastaja tai ajaja voi pukea ylle heijastinliivin tai riittävästi muuta valaisevaa materiaalia siten, että pimeällä liikuttaessa ratsukko tai valjakko on havaittavissa joka suunnasta. Heijastimien pitäisi olla sellaisia, että toiset kulkijat tunnistavat, millainen tienkäyttäjä on kyseessä. Hevosella on hyvä olla heijastin etenkin vasemmassa etujalassa ja oikeassa takajalassa sekä paikassa, josta heijastin näkyy takaa, esimerkiksi hännässä tai ratsastajan selässä.

Hevosien vetämä vaunu, kärry tai reki määrittää hevosajoneuvoksi. Asetus (7.4.2006/274) määrää, että hevosajoneuvossa tulee olla edessä kulkusuunnassa vasemmalla puolella eteenpäin suunnattu valkoinen ja takana taaksepäin suunnattu punainen E-tyyppi-hyväksytty heijastin. Ajettaessa hevosajoneuvolla tiellä pimeän tai hämärän aikana tai näkyvyyden ollessa sään vuoksi tai muusta syystä huonontunut on ajoneuvossa oltava kulkusuunnassa vasemmalla puolella eteenpäin valkoista ja taaksepäin punaista valoa näytävä valaisin.

10.7.1 Hevoskuljetukset

Hevosia kuljettavia ajoneuvoja liikkuu maanteillä päivittäin joukoittain. Jo pelkästään ravikilpailuja on joka päivä jossain päin Suomea, ja hevosten kuljettaminen on muutenkin arkipäivää. Eläinten kuljetusta säätelee eläinkuljetuslaki 29.12.2006/1429 ja kaupallisissa kuljetuksissa lisäksi eläinkuljetusasetus 1/2005.

Hevosia kuljetetaan pitkiä matkoja, ja tasainen kyyti on eläimelle tärkeää. Tilannenopeus on sovitettava keliolosuhteisiin. Erityisesti liukkaalla kelillä luisuun lähtevä kuljetustraileri sisällään painava eläin on hengenvaarallinen kaikille tielläliikkujille. Ohitustilanteessa ei saa koskaan kiilata hevosajoneuvon eteen ja turvaväli on muistettava pitää.

Hevosiin liittyvien liikenneturvallisuusongelmien suuruutta yleisillä teillä selvitettiin onnettomuustilastojen ja tiepiireihin tehtyjen kyselyjen avulla vuosina

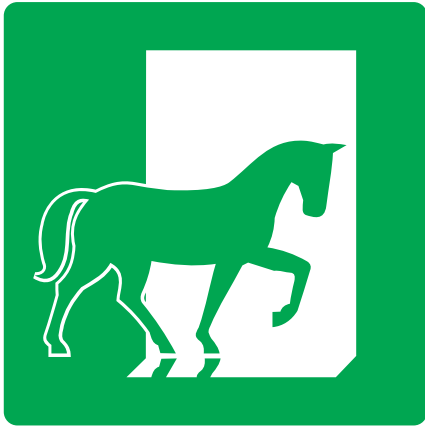


- ▲ Hevoskuljetuksen kohtaamisessa on tärkeää olla aiheuttamatta tilanteita, joissa hevoskuljetusauto joutuisi jarruttamaan äkillisesti tai joissa kuljetettava hevonen voisi pelästyä liian läheltä kuuluvia kovia ääniä. Tämä koskee niin hevoskuljetuksen perässä ajamista, ohittamista kuin sivutieltä kääntymistä. Lähde: Liikenneturva. Kuva: Hippolis, Anne Laitinen

1998–2001. Noina vuosina vakavia kuolemaan johtavia hevosonnettomuuksia sattui yleisillä teillä yhteensä kaksi kappaletta.

10.8 ELÄINPELASTUS

Suomessa syttyy vuosittain useita tuhansia tulipaloja erilaisissa rakennuksissa. Useimmiten tulipalon aiheuttaa ihmisen oma toiminta. Vakuutusyhtiöiden tilastojen ja muiden tutkimusten mukaan kotieläinrakennusten palot saavat yleisimmin alkunsa vanhoista lämpölaitoksista ja niiden savupiipuista, sähkölaitteista tai rehunjaossa käytetystä ajoneuvosta. Vuosina 2006–2008 oli kahdeksan tallipaloa.



▲ Hevosen pelastamisreitit voi merkitä opastein.

Pelastuslaki edellyttää tiloilta omatoimista varautumista tulipaloihin, joten mahdollisuus alkusammutukseen on oltava. Tallin alkusammutuskalusto voi sisältää vähintään käsisammuttimen, sammutuspeitteen, sankoruiskun ja mahdollisesti pikapalopostin. Pelastussuunnitelma on pakollinen, jos tilalla on yli 60 hevosta tai ponia tai toiminta muuten vaatii ympäristöluvan. Lisäksi pelastussuunnitelma vaaditaan, jos alueella tarjotaan majoitusta yli kymmenelle henkilölle tai jos järjestetään suuria yleisötapahtumia. Pelastussuunnitelman voi teettää ammattilaisella tai sen voi tehdä itse, pelastuslaitokselta löytyy malli. Suunnitelma on hyväksyttävä pelastusviranomaisella. Pelastautumissuunnitelma on vapaaehtoinen ohjeistus, joka kuitenkin olisi hyvä olla olemassa jokaisella tallilla ja käytännössä kokeiltu. Pelastustiet on muistettava pitää avoinna.

Palohälytys tehdään yleensä nopeasti, mutta sammutuksen kannalta palokunnan saapumisajat saattavat maaseudulla olla pitkiä, 20 minuutista yli tuntiin. Eläinten pelastamisessa omistajilla on keskeinen rooli palon alkuvaiheessa. Pidemmälle ehtineessä palossa tallinpitäjän ei kannata riskeerata omaa turvallisuuttaan. Tulipalossa vaarallisinta ovat savu ja myrkylliset palokaasut, ja palouhrien selviytyminen riippuu usein asianmukaisesta ensiavusta. Eläinten savumyrkytyksen hoito perustuu hengityselinten tukihoitotoimenpiteisiin, ja hevosten kunnan arvioiminen kuuluu eläinlääkärille.

Pelastuslaitoksen apua tarvitaan myös muissa hevostonnettomuuksissa, ja eläinsuojelulakikin velvoittaa

pelastusviranomaiset hädässä olevan eläimen avuksi. Yleisimpiä eläinpelastustilanteita ovat liikenneonnettomuudet, joita voi sattua kuljetuksen yhteydessä tai karanneiden hevosten vuoksi. Pelastuslaitosta pyydetään myös nostamaan uponnut tai irrottamaan kiinni juuttunut hevonen sekä auttamaan loukkaantunutta hevosta. On suositeltavaa, että pelastuspalvelussa työskentelevät henkilöt saavat harjoitella eläinpelastusta etukäteen, sillä pelastustyö on tehtävä kiireessäkin rauhallisin ottein ja suunnitelmallisesti ja hevosen käytöstä pitää osata ennakoita. Neuvonta ja yhteistyö voisi olla modernin vastavuoroista: pelastushenkilöstö antaa opastusta turvallisen talliympäristön perusteista ja tallinpitäjä kertoo hevosten käsittelystä. Paloja suurelänpelastusharjoituksia on toteutettu paitsi tallinpitäjien myös ratsastusseurojen ja hevosystäväisseurojen toimesta.

Pelastuslaitoksen näkökulmasta on tärkeää, että pelastushenkilökunta tuntee alueensa tallit, rakennuskannan kunnan, tallialueiden riskitekijät ja talleilla käyvien asiakkaiden määrät. Näin voidaan edistää tallikohteiden riskienhallintaa. Rakennusvalvonnan toteutuminen kunnissa vaihtelee, mutta rakennusten kuntotarkastusohjeiden pitäisi olla kaikkien saatavilla, koska esimerkiksi maneesien kuntotarkastukset ovat kiinteistönomistajien vastuulla.

Laajarunkoisten rakennusten rakenteellisen turvallisuuden arviointi

Lähivuosina on valmistumassa laki laajarunkoisten rakennusten rakenteellisen turvallisuuden arvioinnista. Tätä kirjoittaessa (2014) asia on valmistelussa ympäristöministeriössä. Laki velvoittaa hallin omistajat kustannuksellaan arvioittamaan hallin turvallisuuden tarkistuttamalla ne säännöllisin väliajoin asiantuntijalla ja toimittamaan arviointitodistuksen rakennusvalvontaviranomaisille. Laajarunkoisille rakennuksille valmistellaan maanlaajuista rekisteriä ja luokittelua.

Kattojen lumikuorman ja -tilanteen seurannassa otetaan erityisesti huomioon ratsastushallit eli maneesit. Internetsivuilta www.ymparisto.fi/kattojenlumikuorma löytyy lisätietoa. Sivuilta voi tilata sähköpostimutuksen, joka ilmoittaa, mikäli peruslumikuorma ylittyy oman kunnan alueella.

Case

Helsingin Keskuspuisto, ratsukot ja maastopyöräilijät

Teksti: Otso Kivekäs

Helsingin Keskuspuistossa on sekä ratsukoiden käyttämiä reittejä että maastopyöräilijöiden polkuja. Ratsukoille aiheutui usein vaaratilanteita pyöräilijöiden nopeasta lähestymisestä johtuen. Helsingin kaupungin liikuntavirasto rakensi muutamiin paikkoihin tukevia aitoja katkaisemaan pyöräilijöiden käyttämiä polkuja. Tämä herätti keskustelua sosiaalisessa mediassa eri yhdistysten foorumeilla.

Tässä tilanteessa kutsuttiin koolle neuvottelu, johon osallistui kaupungin edustajia liikuntavirastosta, rakennusvirastosta ja viheralueista, pyöräilijöiden edustajia sekä alueen talliyrittäjät.

Keskustelu oli rakentavaa. Koetut ongelmat käytiin läpi, etsittiin mahdollisia ratkaisuja ja sovittiin jatkosta.

Joissakin kohdissa haettiin pyöräilijöille uusi reitti. Lisäksi sovittiin, että maastopyöräilypolkujen ja ratsukoiden mahdollisissa kohtauspaikoissa harvennetaan kasvillisuutta, paikat merkitään tiedoksi molemmille tahoille ja polulle laitetaan pari poikittaista hidastutukia, joiden yli voi kiivetä.

Jatkossa reitit on mahdollista vielä merkitä tiedoksi alueen eri käyttäjille.

Case

Hevosella liikkujat, tallinpitäjät ja maanomistajat yhteistyössä – Siuntion Pro Hevonen ry

Teksti: Anne Laitinen

Siuntion Pro Hevonen ry (SiPro) ei ole ratsastusseura, vaan hevosten ja hevostalouden etua ajava yhdistys. SiPro haluaa edustaa siuntiolaisia hevosia, hevosenomistajia ja tallinpitäjiä. Lisäksi yhdistys muun muassa neuvoo ja välittää tietoa alan paikallisista toimijoista.

SiPro on laatinut yhteistyössä maanomistajien kanssa maastoratsastusohjeita maanomistajille, tallinpitäjille ja ratsastajille. Yhdistys on ollut tähän mennessä vaikuttamassa muun muassa Siuntion kunnan rakennusjärjestysmuutokseen ja valtakunnallisen hevostallityöryhmän raporttiin.

SiPro toimii tiiviissä yhteistyössä niin muiden paikallisyhdistysten kuin Suomen Ratsastajainliiton kanssa. SiPro on keskusteluyhteydessä sekä ympäristöviranomaisiin että maanomistajiin.

”Lähialueen toimijoiden verkostoituminen helpottaa tallinpitäjien arkea, edistää hevosalan mainetta ja tarjoaa yhteistyökanavan alan ulkopuolisille toimijoille,” kertoo yhdistyksen puheenjohtaja Heidi Kallioniemi.

Lähde ja lisätietoja: www.siuntionprohevonen.net

Mitä kunta voi tehdä?

- Paikallinen turvallisuussuunnittelu ja toimiva yhteistyö kunnan ja alueen viranomaisten sekä hevosalan toimijoiden välillä on tärkeää. Jatkuva yhteistyö edellyttää säännöllisyyttä, pysyvyyttä ja menettelyjä, jotka ovat kaikkien tiedossa. Huomiota tulee kiinnittää esimerkiksi seuraaviin:
 - liikennemerkkit ja nopeusrajoitukset
 - teiden ja reittien suunnittelu, sijainti, merkintä, valaistus ja kunnossapito
 - tieto alueen tallien sijainnista
 - hevostoimijoilla ja kunnan väellä, vapaapalokuntalaisilla tms. voisi olla tapaaminen esimerkiksi kerran tai kahdesti vuodessa yhteistyön varmistamiseksi.
- Palo- ja pelastustoimi
 - suurelänpelastuskalusto ja -taito on oltava olemassa.
 - suurelänpelastuksen tilanteita harjoitellaan etukäteen.
- Kunnan tiedotus nostaa esiin turvallisuuteen liittyviä asioita, esimerkiksi miten kohdataan hevonen.
- Kunnalla on yhteistyössä kootut turvallisuusohjeet ja yhteiset pelisäännöt talleille ja hevosilla liikkumiseen.

LÄHTEET

- ELY-Keskus: Hevoset tieliikenteessä. Tiedotepalvelu 2011.
- Haikonen, K. & Lounamaa, A. (toim.). 2010. Suomalaiset tapaturmien uhreina 2009. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Yliopistopaino. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, www.thl.fi.
- Heikkilä, S. 2010. Kanta-Hämeen asiakastallien turvallisuus. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. www.theseus.fi.
- Hevosklinikka Anivet: Hevosen silmä. www.anivet.fi.
- Hevonen liikenteessä -esite, Liikenneturva 2013.
- Hästnärings Nationella Stiftelse, www.nshorse.se.
- Kuluttajaturvallisuuslaki, www.finlex.fi.
- Kuluttajaviraston ohjeet ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistämiseksi, www.tukes.fi.
- Liikenneministeriön asetus 7.4.2006/274
- Raviradan turvallisuusopas. 2004. LähiTapiola. www.lahitapiola.fi.
- Saari, E. 2011. Palo- ja pelastustoimet hevostallissa. Laurea-ammattikorkeakoulu. www.theseus.fi.
- Siuntion Pro Hevonen ry, www.siuntionprohevonen.net.
- Suomen Eläinsuojeluyhdistys, Hevonen liikenteessä, www.sey.fi.
- Suurelänpelastus ry, www.suurelainpelastus.fi.
- Tuomivaara, S. 2003. Eläimet muuttuvassa yhteiskunnassa – Johdatus ihmisten ja eläinten välisten suhteiden sosiologiaan. Julkaisematon sosiologian pro gradu -tutkielma. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampereen yliopisto.
- Tuunanen, P., Tarasti, M. & Rautiainen A. (toim.). 2012. Jokamiehen oikeudet ja toimiminen toisen alueella – Lainsäädäntöä ja hyviä käytäntöjä. Suomen Ympäristö 20/2012. Ympäristöministeriö.
- Työturvallisuuslaki, www.finlex.fi.
- Ympäristöministeriö, www.ymparisto.fi/kattojenlumikuorma.